

https://dt.ua/ART/baltiyskiy-balzam-na-dushu-316351_.html#.XSQiYUq6QIQ.facebook

Балтійський бальзам на душу

3 липня, Випуск №26, 6 липня-12 липня

• **Олег Вергеліс** Редактор відділу культури DT.UA

© Кирило Тихомиров

Молодий прогресивний шанувальник театру, можливо, поняття не має, хто такий Отс і чому саме йому присвячена ця вистава, де головну роль виконує Дмитро Шарабурін. А театралі і меломани зі стажем можуть наперейми розповідати про цього кумира 1950–60–70-х — естонського співака, який був унікальною особистістю з драматичною долею.

Георг Отс - Дмитро Шарабурін

У першій половині XX століття його ім'я гриміло. Водночас естонський Орфей Георг Отс ніколи не асоціювався з офіційно партійними радянськими співаками, які прославляли БАМ, комсомол або черговий з'їзд партії. Навіть у його радянському пісенному репертуарі відлунювала чиста й щира людяність — жодної ноти пафосу екстатичних партійних ораторій. Так трапилося, що роль Містера Ікс в однойменному фільмі кіностудії "Ленфильм" якось враз переважила всі його репертуарні метаморфози, і протягом десятиліть ім'я Отса римувалося з образом головного героя оперети Імре Кальмана. Його спів і акторська гра в цій чорно-білій стрічці були бездоганними, магічними. Після виконання ним

партії Містера Ікс далеко не всі радянські співаки зважувалися на цю партію. Образ, створений Отсом, став канонічним на довгі роки. Його інтонаційну манеру намагалися наслідувати, але... копія є копія.

Містер Ікс - Георг Отс. Фільм Юзефа Хмельницького 1958 року

У виставі "Георг Отс" режисера Сашка Білозуба — історія про життя після слави, після тріумфу. Цей режисер і художник, який активно працює і в Угорщині, і в Україні, полюбляє занурюватися на дно колективної пам'яті і діставати звідти напівзабуті образи колишніх кумирів і мелодії минулого. Так було в період його роботи ще в Театрі імені Івана Франка, коли він воскрешав на сцені образи Соломії Крушельницької, Катерини Білокур, Фріди Кало, нагадував про цілий пласт українських романсів. Цього разу, на новій сцені Національної оперети, — інтернаціональний образ естонського Орфея. Чорний кабінет сцени нагадує студію звукозапису, лікарняну палату, сутінки душі стомленого генія. Його робочий столик, поруч акомпаніатор, а праворуч — невеличка гірка минулої слави, тобто все те, що після неї лишилося, — старі платівки, обкладинки журналу "Театр" з його портретом, інші портрети, ноти. Ось і вся слава, ось і все життя, що зберігається в когось на горіщі як спомин про кумира 1960-х.

Білозуб не намагається робити байопік. Зрештою, деталі біографії Отса доволі відомі хоча би з низки документальних фільмів про нього. Народився в Петербурзі майже 100 років тому. Бомбардування під час Першої світової перепинило йому шлях на фронт, але дало поштовх до музичної кар'єри. А ще — три його дружини, три музи, кожна з яких після смерти Отса намагалася ніби перекроїти пам'ять про нього на свою користь. Як результат такого курсу крою та життя — безліч легенд про Отса, який нібито мив підлогу шампанським, був вірним агентом КДБ тощо. Штрих про КДБ є у виставі. Але, на щастя, він не розростається у спекулятивну сюжетну лінію. Врешті-решт, кожен радянський артист, якому дозволяли відвідувати західні країни, так чи інакше був під ковпаком КДБ, необов'язково агентом, а піддослідним пророком. І, звісно, з ним проводили спеціальні розмови. І от мені важко уявити, як Георг Отс, нібито агент КДБ, сидить, обкладений аркушами паперу А4, за столом і згодом міг би строчити доноси на Анне Вескі, Тиніса Мягі чи Олгу Пірагс — своїх популярних прибалтійських естрадних колег. Такого бути не могло, тому що це важко уявити.

З іншого боку, Отс був людиною свого часу і людиною певної системи. Його обирали депутатом безмовної Верховної Ради Радянського Союзу, він був очільником театрального товариства Естонії. Але найголовніше, що він був кумиром мільйонів, п'янкою принадою для багатьох слухачів. У його образі й манері виконання завжди було ніби щось "імпортне", підкреслено антирадянське. Якщо заглиблюватися в образність, то здавалося, що навіть з телевізійного екрана він пахнув не "Тройным" одеколоном, як деякі радянські солов'ї, леніноспівці, а дорогими іноземними парфумами. Такою була гіпнотична сила його впливу. Коли 1958 року на телеекрани вийшов чорно-білий "Містер Ікс" за його участі, деякі глядачі вирішили, що це не радянський, а трофейний фільм — з арсеналу воєнної здобичі. Оперету Кальмана було екранізовано з найкращими силами Ленінградського театру музичної комедії, який у ті роки гримів, а Отс був ніби імпортною вишенькою на цьому святковому

оперетковому торті. Фільм традиційно показували перед Новим роком, це був проєкт для створення настрою, чарівної атмосфери. Бо ж і сам Отс був чарівником в своїй справі.

У виставі Сашка Білозуба є розумна й прорахована шпарина, яка відділяє на цій сцені власне образ Отса від образу виконавця — талановитого Дмитра Шарабуріна. Обидва — баритони, але в кожного своя репертуарна лінія. Отс — лірико-драматичний вектор, Дмитра ж вирізняють барви характерности в репертуарі, який він виконує.

Тож і у виставі, виконуючи репертуар Отса, український актор не пародіює манеру естонського співака, а робить це виключно "від себе", через себе, залишаючи дистанцію між ним і собою, між тим часом і часом теперішнім. Бо головне тут для Дмитра — спроба доторкнутися до міфу, спроба сповіді на основі життя кумира і на основі свого власного творчого досвіду. Актор працює загалом "великим планом". І формат сцени ще більше укрупнює його постать, і постать легенди, і саму тему, до якої звернулися Білозуб і Шарабурін. Тому вистава про Отса — не суто щемливе ностальгійне ревю, а бажання нагадати про долю, яка не те щоби забута, але давно вже в глибинах історії, деś на дні колективної пам'яті. Вона — ніби спроба спуститися на дно і донести до берега цінний раритет минулого, цікаве спостереження. Саме камерний формат вистави ніби збільшує, навіть гіперболізує образну тему, надає їй ознак узагальнення, а не приватного випадку з конкретним співаком, злет якого був яскравим, а падіння страшним.

На початку 70-х ХХ століття у нього, здається, було все — міжнародні гастролі, слава головного Орфея історії, красуня дружина-модель. Аж раптом — жахливий діагноз — пухлина в голові. Приреченість. І невимовне бажання працювати далі й далі. Тривають операції, він втрачає око, але без передиху проводить репетиції, записи, ніби хоче встигнути, вхопити за хвіст оманливий час, який уже вислизає з його слабких рук. Кожна крапельниця в палаті є його метрономом — з кожною краплею відходить життя, хоча й лишається слава. Смерть Отса 1975-го стала шоком для Естонії, для всього Радянського Союзу. Прийшло усвідомлення, що рівних йому не було і ще довго не буде. Хоча поруч свої коронні партії виконували на великій естраді — Кобзон, Магомаєв, Мулєрман, багато інших талановитих співаків. Але такої ідеальної гармонії, такого запаху імпортованих парфумів та балтійського бальзаму, які йшли від Отса, від його тембру — цього не було ні в кого. Це був співак, який дорого пахнув. Унікальний парфумер естонської опери та естради.

Вистава Національного театру оперети, можливо, не відкрила мені нічого нового в його біографії, бо давно все те знав — і про циганку-дружину, і про історії з КДБ, але ця постановка, якщо щиро, буквально примусила пірнути в глибини YouTube й увімкнути деякі арії та пісні в його виконанні. Свідчу, як у Печерському суді, — навіть крізь часи відчувається в його тембрі імпортний запах дорогих парфумів та балтійського бальзаму. І, можливо, це саме те, що й потрібно мені для душі.